

motivációt számos tényező erodálhatja (pl. kívülről bevezetett és erőltetett módszertanok, tananyagok, a munka alacsony anyagi ellentételezése, stb.). Ebben a fejezetben Dörnyei és Kubanyiova módszertani megoldásokat is kínál a gyakorló nyelvpedagógusok számára, és a szerzők ötleteket adnak arra vonatkozóan, hogyan maradhatnak motiváltak a nyelvtanárok.

Összességében a szerzőpárosnak olyan tudományos művet sikerült írnia a nyelvtanulási motiváció kutatásának legfrissebb kereteiről, amely a gyakorló tanárokat a könyvben számos helyen beszerkesztett keretes illusztrációk ('illustration') és eszköztárak ('toolbox') révén módszertani ötletekkel látja el. A tanárok így sokat meríthetnek a könyvből, mivel a bemutatott példákon keresztül jelentős mennyiségű, a tantermi gyakorlat során alkalmaz-

ható eljárásokról olvashatnak. A könyv azért fontos írás ezen a kutatási területen, mert új perspektívából tárgyalja a nyelvtanulási motivációt. Továbbá újdonság, hogy a szerzők a pedagógiai pszichológiából beemelik a kutatási területbe a vízió fogalmát.

Dörnyei, Z. és Kubanyiova, M. (2014): *Motivating learners, motivating teachers: Building vision in the language classroom*. Cambridge University Press, Cambridge.

Thékes István

SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola
Türr István Képző és Kutató Intézet
nyelvtanár

Felsőoktatási szakpolitikák tervezése és implementációja longitudinális, komparatív és kauzális perspektívában

*Recenziómban a Musselin és Teixeira szerkesztésében megjelent *Reforming Higher Education* című kötetet mutatom be, amely a felsőoktatási reformokkal foglalkozik a közpolitikai tervezés és az implementáció oldaláról. A kötet három alkalmazott nézőpontja (longitudinális, komparatív és kauzális), az összes tanulmányon átívelő elemek koherenciája (új közmenedzsmet, neoliberális irányzat), valamint interdiszciplináris szemlélete miatt tarthat számot a szélesebb nyilvánosság érdeklődésére.*

A könyvben három fejezetbe rendezve tíz tanulmány kapott helyet, melyek megírásában összesen 17 szerző működött közre. Az összes tanulmány bemutatása túlmutatna jelen recenzió keretein, így a kötet átfogó ismertetése

mellett csak néhány írás részletesebb bemutatására kerülhet sor.

Az első fejezet a felsőoktatási szakpolitikák tervezésével foglalkozik a rendszer szintjére reflektálva. Az itt szereplő tanulmányok longitudinális elemzéseket mutat-

nak be. A második fejezet a felsőoktatási szakpolitika-tervezés komplexitása kapcsán komparatív (országok, régiók és szektorok közötti összehasonlítás keretében is) nézőpontot képvisel. A harmadik fejezet a szándékolt és a tényleges hatások eltérésére, a különböző szakpolitikai kezdeményezések, változások hatására fókuszál mezoszinten. E három megközelítés különféle nézőpontokat kínál a felsőoktatásban zajló szakpolitikái változások megértéséhez. A három nézőponton túl az egyes tanulmányokban közösen jelenik meg az a társadalmi-gazdasági kontextus, amit a bevezető alapoz meg, illetve minden tanulmányban megtalálható az új közmenedzsment (New Public Management) koncepciója és a neoliberais reformok háttere.

A szerkesztők a bevezetőben tömören összefoglalják azokat a társadalmi-gazdasági változásokat, amelyek az új közmenedzsment iránti igény felértékelődéséhez vezettek. Kiemelik a finanszírozás, irányítás, minőségbiztosítás, a szervezet, az emberi erőforrás menedzsmentjének területén bekövetkező változásokat, az elszámoltathatóság megerősödését és az eltömegesedés hatását. A szerkesztők érvelésében ezek a folyamatok teremtették meg az igényt arra, hogy a szektort a piac szabályai alapján szerkesszék át, például a finanszírozás (intézmény helyett a tanuló támogatása, verseny ösztönzése) vagy a felsőoktatás és a gazdaság kapcsolata (a kutatás és a tudás árucikké válása) területén. A szakpolitikai kontextus a szerzők szerint egy növekedési fázisból (minél több hallgató felvétele) átlépett egy érett fázisba (külső és belső érintettek egyre nagyobb elvárásokat támasztanak a hatékonysággal szemben), emellett az állami irányítás helyett állami szupervízióra, alanyi szakpolitikák helyett procedurális szakpolitikákra helyeződött át a hangsúly. Fontos kiemelni, hogy a kötetben a 'public policy' fogalma szerepel, mely Halász (2012) interpretációjában szakpolitikát jelent, a 'politics' fogalma mellett, ami alatt erőviszonyokat értünk. Fontos és érdemes megemlítenünk Bennett és Howlett (1992) felfogását, akik a szakpo-

litikát tanulási folyamatként értelmezték, illetve Schneider és Ingram (1993) szociális konstruktivista nézőpontját, melyek hozzájárulnak, hogy jobban megértsük a tanulmányokban megjelenő változásmenedzsment-dimenziót.

Az első fejezetből külön kiemelném David Dill írását, ami a közpolitikai tervezésről és a felsőoktatási reformokról szól. Clark alapján az állami, piaci és akadémiai folyamatokat mutatja be a szerző. Dill kiemeli, hogy korábban a felsőoktatási támogatásokat inkrementális alapon a felsőoktatási intézmények kapták meg, azonban a verseny szerepének felismerése után ezeket a forrásokat pályázati rendszerben osztják ki. A szerző érvelése alapján a verseny elősegítheti a felsőoktatás missziójának diverzifikálódását, azonban ez mégsem történt meg, hiszen a legtöbb egyetem „world class” színvonalú akar lenni, ezért a legjobb intézményeket fogják utánozni, tehát a rendszer homogén marad. A rendszer ellensúlyaként kiemeli a tranzakcionális költségeket, hiszen a források megpályázása és elszámolása időigényes, ezért összességében csökken a kutatások intenzitása. A piaci hatások tekintetében kiemeli, hogy az információs-kommunikációs technológiák terjedése és az angol nyelv térnyerése elősegíti a versenyt. A szerző a Bologna-folyamatot is a piaci folyamatokra való reakcióként értelmezi. Az akadémiai hatások tekintetében a bizonyítékokon alapuló minőségbiztosítás keretében a kollegiális kontroll teljesítményre gyakorolt hatását hangsúlyozza. További fontos tényezőként jeleníti meg a kollegiális kontrollmechanizmusok megerősítését (mivel az állami és piaci intézkedések hatása a minőségre bizonytalan), és a felsőoktatási intézmények túlélését arra vezeti vissza, hogy képesek kollektív közösségként biztosítani saját központi folyamataik integritását.

Reale és Primeri az olasz egyetemek sajátos fejlődését mutatják be a belső kormányzásra fókuszálva egy jogszabály szövegének alakulását elemezve. Tanulmányukban kiemelik az emberierőforrás-menedzsment és a kiválasztás szere-

pét a felsőoktatásban. Érvelésük alapján az olasz kontextusban nem valósult meg a felsőoktatási intézmények diverzifikációja, melyet az elemzés középpontjába állított törvény szövegének változásaival szemléltetnek. Sousa és Brennan az angol Kutatási Kiválósági Keretrendszer (Research Excellence Framework) implementálását mutatja be, ahogyan a tudás 2-es módjába (Mode 2¹) való átváltására törekszik, és amellett érvelnek, hogy az ilyen jellegű rendszerek a már meglévő hierarchikus struktúrák legitimálására szolgálnak.

A második fejezetben Carvalho és Bruckmann a portugál közszféra változásait ismertetik komparatív szemléletben, összehasonlítva az egészségügy és a felsőoktatás fejlődését. A két terület hasonlóságainak bemutatása nagy mértékben gazdagítja a tárgyalt jelenségekről való tudásunkat. Elemzésükben bemutatják a portugál közszféra történelmi léptékű alakulását: a jóléti állam visszavonulása (1980–1995), piaci ideológiai megközeledés (1995–2002), liberalizáció és piacosodás (2002–2007) és az új keretrendszer megerősítése (2007–2010). A vizsgált időszak alatt a portugál egészségügyi szektor intézményei átalakultak „közvállalkozásokká”. A szerzők interjúk és dokumentumelemzések segítségével vizsgálták az intézmények belső rendszerét (struktúrák és folyamatok, szervezeti értékek és normák) és a szakmát (szabályozás, döntéshozás). Ezzel szemben a felsőoktatásban lágyabb reformok zajlottak és ezért nem is történt meg a teljes átalakulás, diverzifikálódás.

Fisher és Rubenson kanadai tartományokban hasonlították össze az új közmenedzsment-paradigma megjelenését és hatását a posztszekunder oktatásban, míg Baschung tanulmánya doktori programok elemzése során mutatja be az új közmenedzsment és a hálózati kormányzás ('network governance') paradigmáját a felsőoktatás irányításában, ahol esettanulmányok alapján saját értelmezési keretrendszert alakított ki a két paradigmát leginkább támogató kontextusról.

A harmadik fejezetben Braun tanulmánya kiemeli, hogy az új közmenedzsment paradigmája a tudományos innovációra pozitív, ösztönző hatást gyakorol, növeli a felsőoktatási intézmények nyitottságát, azonban csökkenti az esélyegyenlőséget, és olyan időigényes tevékenységeket követel meg, amelyek csökkentik a kutatásra fordítható időt. Nedeva, Barker és Osman két angol egyetemen végzett esettanulmányt összegez, amelyekben a szerzők a szakpolitika által vezérelt változások tartalmi egységességét és az általuk gyakorolt nyomás hatását vizsgálták. A szerzők a változások nem szándékolt hatásait is számba veszik (például a nemzeti kutatás értékelési rendszer bevezetése kapcsán a kidolgozott folyamat diszkriminálta az alkalmazott és interdiszciplináris kutatásokat, hiszen az értékelési szempontrendszerben kevés olyan elem jelent meg, melyek ezekre a területekre vonatkoztak volna). Megoldási javaslatként az intézményi sajátosságok mentén történő differenciálást emelik ki, illetve a normatív nyomásgyakorlás helyett a szervezetek stratégiai terének növelését tartják támogatandónak. Az utolsó tanulmányban Goastellec és Pekari a változó akadémiai karrier kapcsán a Svájci Nemzeti Tudományos Alap (Swiss National Scientific Foundation) hatását elemzik az univerzalitás és partikularitás dimenziójában.

A kötet különböző nézőpontjaival, egyélesen megjelenített témáival és interdiszciplináris megközelítésével, valamint sokszínű szerzőgárdájával komplex képet nyújt a felsőoktatási szakpolitikák tervezéséről és implementálásáról longitudinális, komparatív és kauzális viszonylatban, így a területet érintő újabb kutatások biztos kiindulópontját jelentheti.

Musselin, C. és Teixeira, P. N. (2014, szerk.): *Reforming Higher Education. Public Policy Design and Implementation*. Springer, New York.

Irodalomjegyzék

Bennett, C. J. és Howlett, M. (1992): The lessons of learning. Reconciling theories of policy learning and policy change. *Policy Sciences*, 23. sz. 257–294.

Halász Gábor (2012): *Az oktatás az Európai Unióban. Tanulás és együttműködés*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

Magalhães, A. (2001): *Higher education dilemmas and the quest for identity. Politics, knowledge and education in an era of transition*. University of Twente, Enschede.

Schneider, A. és Ingram, H. (1993): Social construction of target populations. Implications for politics and policy. *American Political Science Review*, 87. sz. 334–347.

Jegyzet

¹ A tudás létrehozásának 2-es módja (Mode 2) az alkalmazás kontextusában zajlik transzdiszciplináris megközelítésben, és fontos eleme a szakértői értékelés mellett az elszámoltathatóság. Ezzel szemben a tudás létrehozásának másik módja (Mode 1) az akadémiai kontextusban valósul meg, diszciplinákhoz kötött, homogén és hierarchikus, minőségbiztosításában csak a szakértői értékelés játszik szerepet (Magalhães, 2001).

Horváth László

Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola
ösztöndíjas doktorandusz hallgató

Az ember, a kultúra és az oktatás biológiai szemlélete

A kötet Csányi Vilmos Iskolakultúrában megjelent tanulmányait gyűjti össze, a válogatás szempontja a különböző témák neveléstudományi relevanciája volt. Az etológiával és evolúciós biológiával foglalkozó akadémikus találkozási a nevelés-oktatás kérdéskörével izgalmas szellemi kaland, ami alátámasztja a Pannon Egyetem könyvsorozatának célját: a bölcsész-/szellemtudományok sokszínű megközelítési lehetőségeinek bemutatását, a diszciplináris korlátok átléphetőségét. A hasonló tanulmánykötetek esetén több kérdés is felmerül: Mi tartja össze a különböző témákat és szövegeket? Mi az a logikai gondolatmenet, ami az értelmezésünket elősegítheti?

Több kiindulópont is kínálkozik, ami alapján az olvasást érdemes elkezdeni. Az első interpretációs stratégia alapjául a jól ismert nature–nurture-vita szolgálhat, mely az emberi képességek, készségek eredetéről szól. Alapvetően két-fajta ellentétes vélemény fogalmazódott meg a majdnem 160 éves vitában: az egyik a környezet, a nevelés (‘nurture’) fontosságát hangsúlyozza, mely az elme üres felületére (tabula rasa-elmélet) a tapasztalatokat felírja, ezzel pedig a nevelés-okta-

tás szerepét abszolútizálja. A másik nézet az evolúcióból kiindulva az öröklés fontosságát vallja, a velünk született tulajdonságokra (idea innata-tan) és az ember biológiai jellegére (‘nature’) helyezve a hangsúlyt. A vitát mára meghaladta a tudományos kutatás, és erre Csányi Vilmos írása is jó példát nyújt.

A szerző egyrészt felsorolja az ember fajspecifikus tulajdonságait, melyek eredete a genetikában és az egyedfejlődésben keresendő; másrészt kimutatja a kulturá-